

ՖԻԻԶՈՒԼԻ

ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

(Թարգմանութիւն Գեր. Գեորգ Թերզիպաշեանի)

Գիտցած ըլլաւ՝ որ առհասարակ սուրբերն եւ արդարները եւ կրօնաւորական կարգաց պետերն եւ իմաստուն գիտնականները, որոնք ճշմարիտ Սիրելւոյն գեղեցկութեան սիրահարներ եւ աստուածային տենչանաց Գիւնւոյն արբեալներն եղան, ու միշտ եւ հանապաղ աշխարհիս վայելքները սոնահարեցին ու արհամարհեցին եւ ցանկութեանց դիմագրեցին, երբ Սիրոյ սուրովը զարնուեցան, ամէնքն ալ այս երկրիս (Իրագի) մէջ ի հոգ դարձան: Ահա՛ այս երկրիս հողն է որ անմեղունակ հարստահարելոց (Ալի, Հասան, Հիւսէյն) արիւնովը զանգուած է եւ անոնց արիւնը այս հողին ի դարդ հոսած է: Եւ նախասահմանութիւնը քու ճակատագիրի ա՛յս հողին վրայ գրած է. քանի որ ցաւոյ ա՛յս որրանին մէջ մեծցած ու աճած, գիտեմ թէ բնութեանդ մէջ վշտի հեռքն ու դըրոշմն է՝ աղբեցիկ սրտագրաւ գեղախօսութեան դրամագլուխը: Զըլլայ որ ըսեմ թէ խնձիրն եւ խրախուժիւն օգտամատոյց ըլլայ ճարտարութեան խօսքի. յա՛ն է որ զքեզ կը խօսեցնէ: Խօսքի զնգակը (յաղթանակը) վստահաբար ցա՛ն է որ ձեռք կ'անցունէ:

Մի կարծեր՝ որ ճաշակ մ'ըլլայ ցաւ չքաշողին խօսքին մէջ. քանզի նա չունի ո՛չ վիշտ մը իր սրտին մէջ ո՛չ ցաւի գըրոշմ իր հոգւոյն վրայ: Խիստ ու խրախճան ու հանգիստ՝ բնաւ գեղեցկութիւն ու համ չեն պարգեւեր խօսքի. ա՛յն խօսքը միշտ որ կը բողբոջի ցաւէն ու վիշտէն ու տառապանքէն, կը աւել յաւիտեան:

(Պարսկերէն «Գիւն»-ին լաւաջարանէն)

Սիրելին անխոյժ, երկինք անողորմ, աշխարհ բազմախառվ, ցաւեր անթիւ, ցաւակից անգիւտ, թշնամին ուժեղ, բաշխքը տկար. յուսոյ հովանին նուազեալ, տարփանաց արեւն հրակէզ, ճախորդութիւն բարձրագլուխ, հնարք եւ խորհուրդ՝ ցած ինկած, խելքն ապիկար, նախատինքի ձայնը տեղէ տեղ բարձրագոյն, բաղդն անգլուխ, սիրոյ աղէտը օր քան զօր սաստիկ: Ես նո՛գեհ յօտար երկրի, եւ ճանապարհն խառնաշփոթ, եւ բիւր որդեայթ, ես մարդ միամիտ, եւ աշխարհիս կերպարանքը բաղմադառնակ ու գտաւճան... իբր հոգմահալած տերեւ կակայի՝ գաղափարներս երբեքուն մշտատատան, իբրեւ ջուրի մէջ անդրադարձ նո՛ճի՝ նոհհիս գրոշմն գլխիկոր: Առաջադրեալ նպատակն իմ՝ ունի լի տառազանօք ճամբայ մը փորձանաց, փափաքանոցս վախճանակէտը՝ ուղի մը ունի բազմաղէտ ի հանդէս փորձոյ: Սրտի հատար գեղեցիկն՝ իբր տաւղի ձայն, քօղածածուկ թուրջած. Գիւնոյ բաժանն՝ իբր պղպշտին անապակին, գլխիկայր նկուն: Պառակտում, անջատում: Աստուածախնդիր ամփոփութեան երկրին ճանապարհը քանի՛ երկիւղալից: Ո՛հ, չեմ գիտեր ինչ ընեմ, չկայ ուղեցոյց մի առաջնորդ: Ֆիւզուլիի գեղնած գէմքը ծածկուած է արիւնախառն արցունքով. ւե՛ր այդ կապոյտ (անգլուխ ու խաբերայ) երկինքն ի՛նչ գոյներ է նկարեր անոր վրայ:

★

Հա՛ն յօղհալթիւն, ո՛վ մատուտակ, քանզի ցաւած եմ, ցաւած, վշտերու շրջ-
թաներով ոտքս է կապուած: Վշտերու
դարման է գինեբաժակը, վշտերն արժան
է դարմանել: Ինչ շնորհ որ ընես ինձի, մի՛
կարծեր որ յիս կտրուի: Ես ստորէ մ'ըն եմ,
դու Ասրիկի ամպ, սո՛ւր մի շիթ, և ա՛ն
արքայական մարգարիտ: Դու արե ես, և
ես սե հոյ, սո՛ւր հուր, և ա՛ն ջինջ գոհար...

★

... Անցան գնացին բար համադգի-
ներս: Խօսքի թաղաւորութեան տնհետա-
ցաւ օրէնք, կը գանուիմ աշակերտի դարա-
շրջանի մը մէջ յորում քերդութիւնը
խտտան է ու գեանաքարշ ու անյարգի ու
ինկած, աշն տատիճան տոտրնացած է բա-
նաստեղծութեան յարգն ու պատիւ, որ
չտիպեցերեալ խօսքը հայհոյութիւն կը
սեպուի: Աշակերտի միջնակարգի մը մէջ եմ
որ եթէ ի գին արեան և հոգւոյս՝ բիւր
մանեակներ յեռում կարմիր յակինթէ, բիւր
գրախաի մէջ ցանեմ չքնաղ վարդ, ոչ ոք
նայուածք մը կը դարձնէ անոր վրայ,
վարդը կ'անուանեն վուշ, և յակինթը՝
քար... Ժամանակի հետ հակադարձիկ եմ
եւ: Ժամանակը կ'ուզէ որ աշխարհը ըլլայ
քերդութիւնը, անպատիւ և անյարգի ըլլայ
քերդութիւնը: Ես սակայն, խիզախ և ան-
գնհեր, պատնէշ պիտի կանգնեմ այս անկ-
ման, դարման պիտի տանիմ այս խօթու-
թեան, հետամուտ եմ ես աւերը վերա-
նորոգելու, կամօքն Աստուծոյ յաշխոյ
պիտի ըլլամ ես:

(Լեյլա և Մեհմուդ)

★

Աշխարհակալ թագաւորը՝ գրամական
կաշառի սյգով զօրաժողով կ'ըլլայ, երկիր-

ներ գրաւելու համար: Բիւր գաւերով ու
նենգութեամբ՝ կը նուաճէ գաւառ մը,
բայց կը տիրէ հոն անիրաւութեամբ
սարսափահար ու մշտափառնոց ժողովրդոց
վրայ: Յանկարծ յեղաշրջում մը, և ահա
կ'ոհնչանայ ինքն ալ, բանտին ալ, գաւառն
ալ: Տե՛ս ի՜նչ արքայ եմ ես՝ աղքատս ու
անանկ: Խօսքս պերճապէր՝ յաշխոյսն
նսեհ մը պարզեց ինձի, մէն մի խօսքս է
մէն մի նահատակ որ երբ Աստուծոյ օգ-
նակաւութեամբ արշաւէ, կ'աշխարհակալէ
ընդ ծով և ընդ ցամաք: Ուր որ ըլլայ
գիւմադրաւ, պէտք չունի ո՛չ հրովարտակի,
ոչ ամսաթիշակ բաշխելու, ո՛ր պետութիւնը
որ գրաւելու ըլլայ, ոչ մէկ փնտ կը
համնի: Ժամանակին աղէտն ու անբախ-
տութիւնը չի կրնար զինքը ոտնաթիւս
ընել, երկնից դարձգարձիկ յարափոփոխ շրջանէն
աննուաճ է յաւէտ: Թող աշխարհիս թա-
գաւորները չառաջարկեն ինձ պարզեւ ու
շնորհ, շատ է ինձ գլուխ բոլորող գոհու-
նակութեան աստուածադիր թագը: Հրա-
ժարած եմ աշխարհիս ամէն բաներէն,
քու, մի՛ լիցի որ ինձ նման անմահութեան
թեկնածու մը՝ ոհնչանալիք թշուառի մը
սարուկը ըլլայ օրապահիկի համար:

★

... Յառանձնափայլն ի բարձունս
Գաֆի լերին է իմ բոյնս՝ ինչպէս փիւնիկ
մը... հարիւրաւոր ճարտարախօսութիւն
կայ բնութեան թուրքական մէջ... Լու-
սախորհուրդ եմ, եւ հանճարիս թեւը վը-
սեմ ու բարձր, արեգակաման... խոր-
հրդաւոր աշխարհի մէջ չլայ ինձ նման
աշխարհակալ մը: Յաւերժական տիրապե-
տութեան գահայրը ես կը զարդարեմ, իմ
խօսքիս պատճառաւ ամէն երկիրներու մէջ
միջն է ի ծագս աշխարհի կը քալէ իմ պատ-
գամս: Ես եմ արքայն Աղքատութեան, յա-
ւիտենական է իմ թագաւորութիւնս:

★

Մեծ բանաստեղծները, որ ընդհանրա-
պէս մեծագոյն համեստութեամբ կ'ար-

տալալալալին (Արեւելքի մէջ մ'անա-
ւանդ՝ ինքզինքնին հուստաւ, ահար ու «տըր-
ուսը» ցոյց տալը բարոյական ու հոգե-
բանական պարտականութիւն մը կը նկատեն),
մերթ կ'ունենան վայրկեաններ ուր, իրենց
հանձարին գիտակից, ազնիւ անկեղծու-
թեամբ մը՝ որ մեծերուն միայն ներքի է
եւ անոնց քով բնական է ու գեղեցիկ, կը
հռչակեն կատարելութիւնն ու անմահու-
թիւնն իրենց գործին: Թերզիպաշեան Գե-
ւապաշտար կը յիշատակէ՝ իբր նմանօրի-
նակ ինքնապանծացման 'նմուշներ՝ Ուրա-
տիտէն ու Փէթրարքայէն հատուածներ,
մենք ստանց կը միացնենք մեր մեծ 'նարե-
կացւոյն «Ուլբերգութեան մ'ատեն»-ին
ութաւն եւ ութերորդ գլխուն հոյակապ առ-
ղերը ուր իր գործին խորին նշանակութիւնն
ու անկորնչելի արժէքը կը հռչակէ,
այդ արժէքին մէջ 'նորէն՝ տեսնելով առա-
ուածալին զօրութեան ու արդարութեան
մէկ արապալալութիւնը եւ մարդկային
հոգիներու մ'աքրագործման միջոց մը հը-
րաշահիւս ու փրկարար:

«Եւ արդ ընկալ՝ վայս հիւսուած՝ բանի
աղիողորմ՝ հեծեծանաց, եւ հոտոտեսցիս յայս
հուէր բանի անարիւն զոհի, թագաւոր
երկնի, եւ օրհնեալ սրբեա՛ զտառ մ'առնի
եւ գրեալ գրոշմեսցես յարձան յաւիտեան
ընդ՝ հաճոյականացն սպասաւորութիւնս
կացցէ առաջի քո մշտնջենաւոր, եւ յիշա-
տակեսցի ի լսելիագ քո հանապազ, բար-
բառեսցի շրթամբք ընտրելոց քոց, եւ խօ-
սեսցի բերանովք հրեշտակաց քոց, տարա-

ծեսցի հանգէպ աթոռոյ քոյ, եւ ընծա-
յեսցի ի սրահ սրբութեան քոյ, խնկեսցի ի
տաճար անուան քոյ, եւ բուրեսցի ի սե-
ղան փառաց քոց, պահեսցի ի վանձարանի
քում, եւ համբարեսցի ի ստացուածս քո:
Պատմեսցի ի յահանջս ազգաց, եւ քարոզե-
ցի ի լուր ժողովրդաց, նկարեսցի ի գրունս
խմատից եւ տաւալորեսցի ի սեամ'ս զգալու-
թեանց, իբր կենդանեօք զիմ'ս պատմեսցէ
խոտովանեալ զանօրէնութիւն, եւ թէպէտ
վախճան ընկալաց իբր զմահացու, այլ յա-
րակալութեամբ բանի ալամ'ս ոտիերի՝ գրե-
ցայց կենդանի... սոյն գիր իմովս ճայնիւ
իբր զիս ընդ իմ՝ ազազակեսցէ, տարածեսցէ
զձեռնեալան, հռչակեսցէ զգալանիսն, կա-
կանեսցէ վկատարածն, հնչեսցէ զմոռա-
ցեալան, յայանեսցէ զաներեւոյթան, բար-
բառեսցէ զբարութան, քարոզեսցէ վստորցն,
պատմեսցէ զմեղացն, մերկացուցէ զան-
տեսիցն, ցուցցէ զկերպարանս թաքուցելոցն:
Շօշափեսցին սովաւ որսքն, գտցին վայ-
թակղութիւնքն, յանդիմանեսցին անձառքն,
քամեսցին չարեսցն մնացուածքն, թագա-
ւորեսցեն կեանքդ հոտհաց ողորմութեանց
քո, Քրիստոս, ի վանձս պահեստի ոսկե-
րացն ցամաքելոց, որով ի ժամանակ կեն-
դանականս սկզբնաւոր լուսոյ մ'աի գար-
նայնոյն որդեման տաւրն սլալծաւութեան
քո յովդ ցօղով յագի աճեցեալ ալսու փրկու-
թեամբ անմահականաւ, եւ տնցամ'աքելի
վերամբարձութեամբ շառաւիղս ձգեալ
իմանալեացն բարեաց՝ վարձեալ գալարե-
ցայց եւ կրկին ծաղկեցայց ըստ քոյնաշունչ
գրոյն յուսադրութեան...